

Iz spominov mlade žene.

Spisal Anton Funtek.

IV.

Pust dan je bil. Solnce ni hotelo sijati, pa tudi dežja ni bilo. Gosta megla vlačila se je po ulicah kakor utelešena dolgočasnost. Takih dni ne maram. Povšeci mi je velik, svetel dan, ko se ves svet leskeče v zlatih solnčnih trakih, kateri pletó in tkó sójno krilo božji zemlji ... Pač se tedaj tudi razpletajo solnčne misli v duši moji in zadovoljna sem sè svetom, zadovoljna sama sè seboj.

Takega solnčnega dné ni bilo tedaj. Megla, nič kot megla. Kdo bi ne bil nejevoljen?

Vrh tega pa so mi prihajale táke misli, da sem morala biti nejevoljna. Besede Stane Tresákove in Vide Stolpove bile so mi živo v spominu in rodile velik razpor v moji duši. Ali bi igrala ali ne bi? uprašala sem Bog vé kolikrat, skleniti pa nisem mogla ničesar. Dà, če bi znala, da pride Ivan Boján na veselico, potem, potem — —

Srdito sem udarila ob tla.

Kaj potem? Nič zato. Jaz nečem njegove hvale in dovolj. Radi njega ne igram. Ondan že sem sklenila tako. Drugim pa tudi nečem. Nalašč ne. Petra Osata bi bolelo, ako bi odrekla, dejala je Stana Tresákova. Bodisi. To mi bo jako povšeci. Petra Osata bi bolelo! ...

Ali če bi vender igrala, če bi me morda pohvalil Ivan Boján, vsaj nekoliko pohvalil — — ne, ne! Njega ne bo! In kaj se ga zopet domišljam? Ali ni dovolj, da mi niti v sanjah ne daje mirú? Takóle se mi je sanjalo nocoj: Zopet je prišel v našo hišo in nešteta pisma s čudnimi známenji potegnil iz žepa. Na glas zaihtela je tedaj teta Ivana, on pa je stal pred njo mračen, leden, kot zloben duh! In vsa tista známenja oživila so se in pripovedovala čudno povest o strtem srcu, izgubljenem življenju! ...

O strtem srcu, izgubljenem življenju! Kakó bi umela táko povest? — —

»Nič!« sklenila sem naposled, »igrala ne bom. Bodisi, kakor hoče. Če igram domá, igram sama sebi. Drugim

nečem! Na veselico pojdem, če že mora biti, igrati pa nečem!«

Z veliko odločnostjo povedala sem to Stani Tresákovi in Vidi Stolpovi, ko sta prišli k meni onega pustega dné. Vida Stolpova je kar ostrmela, Stana Tresákova pa se je zasmejala na glas. Ali smejala se je siloma. Da se le šalim, rekla je.

Jezil me je njen smeh.

»Prav nič se ne šalim,« odvrnila sem nejevoljno. »Ne utegnem, ne ljubi se mi, s kratka: nečem, Stana! Nikari me ne sili.«

Rekši naslonila sem se jako oblastno v svojem stolu nazaj in jo zrla ponosno.

Stana Tresákova pa se je smejala še bolj.

»Olga je danes slabe volje,« dejala je Vidi Stolpovi, »to vidiš, Vida. Nu, že pride takó; solnce ne more biti vselej na nebu. Danes je sploh tak dan zunaj, kakor bi hotel na zemljo izliti vso nejevoljo. Nič se ti ne čudim, Olga.«

Zmigala sem z ramo, rekla pa nisem ničesar.

»Vidim tudi, da se še nisi odločila, Olga,« pristavila je Stana Tresákova. »Prav kakor sem si mislila. Niti k tebi ne bi bili prišli, ko bi ne bila Vida silila takó. Nič zato. Ko prideve pozneje —«

Srdito sem mahnila z rokó.

»To ne veljá, Stana!« rekla sem krepko. »Tega, kar rečem, ne oporekam.«

»Le počasi, srčece, le počasi,« dé Stana Tresákova zopet. »Slaba volja, sama slaba volja! In to vem, kadar si slabe volje, ne daš nobene besede do sebe. Le pojdive, Vida. Saj imave še dovolj potov. Z Bogom, Olga, z Bogom!«

Odšli sta z veliko prijaznostjo. Čula sem še zunaj Stano Tresákovo, kakó je dejala, da je danes strašno pust dan, tak dan, ko je povsodi sama puščoba. Potem pa sta zvihrali po stopnicah. Nisem zrla kam.

Ali za njima prišla je sè srditim obrazom — Blagota. Pogledala sem jo osupla, kajti čez dan navadno ne hodi v mojo sobo. Tik mene je stopila in me nekaj trenutij zrla s tistimi sivimi očmi.

»Nekaj bi vam povedala, Olga,« rekla je potem, »se vé, če me hočete poslušati. Igrali torej ne boste?«

»Ah!« uskliknila sem presenečena, »ti veš, Blagota?«

Prikimala je odločno, kakor zna prikimati samó ona. Jaz pa sem stala poleg nje ponosno kakor kraljica!

»Ali kdo ti je povedal?« rekla sem strogo.

»Dovolj da vem,« odvrne ona sè srditim glasom.

»Vem, in prav lepó je to od vas.«

Kar zarudela sem od togote.

»A dà, ti si poslušala! — Nu, lepa navada to, Blagota, jako lepa navada!«

Dvignila je kazalec in pokazala na vrata, vodeča iz moje sobe v kuhinjo.

»Ni bilo treba,« rekla je hladno. »V kuhinjo ni daleč, tiho pa tudi niste govorili. Vsaka beseda se čuje, to je. Ali vsaka beseda je trmasta, kakor drugačnih govoriti ne morete. Takó je že vsakdo vaje od vas, to je. In celó na dom vas hodijo iskat in prigovarjat vam mestne gospodične —, vi se pa za vse besede nič ne menite, sevé! Vam ni treba, da bi se menili za nje.«

Vse je vrelo v meni.

»Čuj, Blagota,« rekla sem s poluzadušenim glasom, »ali si le zato prišla, da mi to pripoveduješ?«

Prav malomarno je prikimala.

»Samo zato. Jezi me, da ste taki. Premagati se nisem mogla in prišla sem. Izdalo ne bo nič, vem. Saj je vse zamán, ako si kaj ubijete v glavo, ali povedati vam moram svoje misli.«

»Pojdi, pojdi, Blagota!« uskliknila sem brez sape. »Pojdi, pa urnó. Jaz te nečem poslušati.«

»Takó?« rekla je pikro. »Vi me nečete poslušati? Ker se sami sramujete svoje trme, neli? Sevé, to peče, ako kdo čuje resnico, vselej in vsakogar peče. Vi pa morate slišati jedenkrat resnico —«

»Kdo me bo silil?« rekla sem v največji jezi. »Ti morda? Blagota, ti? Povem ti drugič — pojdi, tu je moja soba, tu velujem jaz!«

Veliko izpremembo zapazila sem na njenem obrazu. Tiste sive oči pogledale so me takó čudno, tako presenečeno, da nikoli še nisem videla takega pogleda iz njih. In okrog usten legel jej je tako čuden izraz, da nikoli ne zabim tega izraza! . . .

»Čujte, Olga, ničesar vam nečem reči o tej stvari,« pouzela je s popolnoma drugačnim glasom. »Storite, kar hočete. Ali da ste taki z menoj, taki vi, ki sem vas poznala kot mlado dekletce, kot osirotelo dete, to, Olga, ni lepó. Nu, jaz grem. Tu je zares vaša soba, v njej velujete vi, jaz nimam ničesar opraviti v njej . . . Zares, kakó pač si more ženica kot jaz, prisvajati take pravice! Dà, dà, zares, kako si jih more prisvajati!«

Obrnila se je, da odide. Gledala sem jo za hip osuplo, neverjetno in — ihteč privila se jej okrog vrata. Vsa moja jeza umaknila se je globokemu kesu, da sem tako nepremišljeno, tako globoko užalila to zvesto, plemenito dušo!

»Oh, saj nisem mislila takó!« rekla sem in jo zrla sè solznimi očmi. »Takó te nisem hotela užaliti, Blagota! Če kaj rečem, saj veš, da ne mislim takó hudo. Ali ti si me razdražila takó neizrečeno! Jaz pa te nisem hotela užaliti, prav zares te nisem hotela.«

Izvila se mi je in me lahno prijala za rokó. Iz njenih oči pa je prisvetil jasen žarek.

»Dà, taki ste,« rekla je počasi, »vihra, nič kot vihra! Najprvo užalite kóga do živega in potem se kesate. Nu, bodisi, jaz vam oprlašam vaše besede. Sicer pa vam pravim drugič: storite, kar hočete! Jaz vam nečem nikoli več prigovarjati, pa tudi pobijati nečem vaše trme. Morda še pride čas, ko vas bo sama minila, kakor je minila že marsikoga. Storite, kar hočete.«

Nič mi niso bile povšeči njene besede. Nimam rada, če Blagota tako govori, saj je bil do malega vedno boj med nama. Škodoval pa ni niti njej, niti meni. Le tega ne, da bi mi ona nikdar ne oporekala!

Naglo otrnila sem si solzé in rekla:

»Danes si jako čudna, Blagota. Sama te ne umejem. Takó nevažna, malovredna stvar, kakor je tisto igranje na veselici —«

»Sevé, jako malovredna stvar, tisto igranje na veselici,« roga se Blagota, »vi té stvári niti ceniti ne morete! To je! Nikar, da bi se veselili, ko se vam ponuja prilika, da pokažete svetu, kaj znate in zmorete, o ne, tega ne! Vi ne! Le povejte mi po pravici: čemu pa sploh igrate na klavir? Čemu ga sploh imate, uprašam vas?«

Presrčno sem se nasmejala.

»I moj Bog,« rekla sem, »zato, ker me veseli, ker me kratkočasi. Samo zato. Ali mi niti tega veselja ne privoščiš?«

»Jaz? Jaz vam privoščim vse, kar je prav —«

»Nu, torej!«

»Pa tega ne vem, kako more človek uživati tako igranje, katerega nihče drugi ne sliši. Da drugim pokažete, kaj zmorete, Olga, to je prvo. Vi že sami veste, kaj znate. In človek se naposled venderle naveliča, ako posluša vselej le samega sebe. Mora se naveličati! Pa recite, da ni res?«

Nisem vedela, kaj bi jej rekla na té besede, ali baš tedaj odprla so se vrata v tetino sobo in nekdo je ustopil. Zato pa nisem rekla ničesar. Le radovedna sem bila, kdo je prišel. Morda — on, Ivan Boján? Bliskoma pogledala sem v zrcalo, če sem pač dovolj — lepa zanj! Kaj mi je bilo v tistem trenutju? Kakó mi je mogla priti taka misel?

Ali reči sem si morala, da na meni ni ničesar grajati, da sem celó jako lepa. In povšeči mi je bila ta zavest! Da bi le res bil Ivan Boján! . . .

V tem pa sem začula moški glas, ali tá glas ni bil njegov!

»Oh, gospod Peter Osat!« šepnila je Blagota in njeno lice obsijala je velika zadovoljnost. »Gospod Peter Osat je tukaj!«

Jaz pa sem srdito udarila ob tla in stisnila ustnice skupaj. Peter Osat! Kaj išče on pri teti Ivani? In zakaj ni on Ivan Boján?

»Moram iti,« rekla je Blagota, »najbrž boste šli k teti, Olga. Pa le prijazni bodite ž njim, saj je tako dober in pameten gospod! Le prijazni bodite, to je.«

Šla je. Jaz pa nisem hotela poslušati, kaj je govoril v oni sobi Peter Osat. Naj govori, kar hoče, in ko bo izgovoril, naj gre. Pa hitro. In nikoli več ga ni treba!

Ali brž nato zaklicala je teta Ivana moje ime in v neskončni jezi zakrila sem si obraz z rokami. Zdaj me celó kliče, da naj pridem k njej poslušat tega človeka! O moj Bog, zakaj moram ravno domá biti?

Ali kaj sem hotela? Počasi stopala sem k vratom in zrla neskončno ponosno in zaničljivo. Peter Osat mora videti, da ga zaničujem, z obraza mi mora čitati, da mi ni povšeči njegov pohod!

Stopila sem v sobo tete Ivane, Peter Osat pa je ustal s svojega sedeža. Oh, kako smešen se mi je videl v svoji elegantni opravi! Nič mu ni pristajalo, tista črna obleka je kar visela na njem. In njegova postava, njegove velike, široke roke, katere je posilil v svetle rokavice, njegovo topo, gladko obrito lice! Dà, smešen je bil in neroden, da nič takega! . . .

Uprl se je na mizo, ko je ustal in se igral s teško svojo verižico.

Vedela sem, čemú je prišel. »Aha!« dejala sem sama sebi, »vabi, Peter Osat vabi!« On pa se mi je v tem poklonil jako nerodno.

Milostno kakor kraljica prikimala sem mu z glavo, zrla pa sem ga s ponosnim pogledom. Teta Ivana sedela je v svojem naslanjaču in jaz sem stopila k njej. Od Petra Osata pa nisem odvrnila ponosnega svojega pogleda.

Gledal me je nekaj časa, potem pa je kot v zadregi povsíl okó.

»Gospod Peter Osat — moja netjakinja Olga,« predstavila naju je teta Ivana. Kakor da bi jaz ne poznala Petra Osata, ki nima po krivici svojega imena!

Zopet se mi je priklonil in zopet prikimala sem mu z glavó, milostno kakor kraljica. Potem je sédel.

»Gospodično Olgo že poznam,« dejal je z zopernim glasom in se nasmehnil sladko, »imel sem že čast — vidim jo često na oknu — veseli me, da vas poznam še bliže, gospodična —«

Obmolknil je v zadregi in zrl pred se. Teta Ivana usmilila se ga je in pouzela:

»Gospod Osat je bil toliko prijazen, Olga, da naju je prišel vabít na veselico, katera bode na korist novooznanemu gasilnemu društvu. Obečala mu bom tudi v tvojem imenu, da prideve. Si li zadovoljna?«

»Dà,« rekla sem mrzlo, drugega ničesar.

»Oh, boste videli, gospodična,« dejal je Peter Osat in se nesmejal glasno, »to bo velika reč, kaj takega še ni bilo v mestu! Prav velika reč bo, ne trudimo se zaman. To bi vam mogel povedati jako mnogo o pripravah, ki se delajo. Pa tudi mestna gospoda so tako zauzeti za veselico, da me prav veseli. To je, ne baš mene,« pristavil je obrnen k teti Ivani, »nu dà, mene že, a samó kot načelnika novemu društvu, katero je jako potrebno in koristno, kakor veste.«

»Seveda«, odvrne teta Ivana, gasilno društvo je potrebno in koristno našemu mestu. Da bode zadoščevalo svojemu namenu, zato skrbeti je v prvi vrsti vam, gospod Osat.«

Samoljubno se je nasmejal.

»O gotovo! Kar bo v moji moči, bodem storil. Saj jaz ne iščem dobička, hvala Bogu, tudi treba mi ga ni! Meni je le do tega, da podpiramo koristno in lepo stvar. Vidite, zauzet sem toliko za njo, da celo nekoliko zanemarjam svojo trgovino, ali kaj hočem? Kar smo začeli, to treba zvršiti. Če se jaz, kot načelnik, poprimem vse stvari, to je gotovo najbolje, ali ne? In glejte, za opravo smo že skrbeli, jako lično smo opravljeni vsi, zares, veselje je videti. In pridno se vadimo, tako da bomo že dobro pripravljeni, ako nas zadene kaka nesreča, katere nas seveda Bog varuj. — Boste videli, gospodična,« dejal je meni, »prav nič se ne boste dolgočasili na veselici. To bo moja skrb.«

Siloma sem zadržavala smeh. Kakó je bilo govoreno vse to! Ali če je mislil Peter Osat, da mu bom kaj odgovorila na besede njegove, motil se je jako. Molčala sem trdovratno in namesto mene pouzela je teta Ivana:

»Upajmo najboljši uspeh. Lepega uspeha bilo bi seveda želeti. Kakor trdite, zanimajo se po mestu mnogo za veselico, torej uspeh ne more izostati. Pa ste se že stalno odločili, kdaj bode veselica, gospod Osat?«

»Dà, dà,« dejal je in gledal na me takó čudno in srepó, da sem se nejevoljno obrnila k oknu. »Drugo nedeljo. To se umeje samo ob sebi, da bode v najboljši hiši, kajti to se spodobi. Pri Antonu Stolu namreč. In ob osmih zvečer bo.«

»Pri Antonu Stolu!« mislila sem sama za se, »tam, kjer kósi Ivan Boján. Torej bodo njega tudi povabili . . .«

»Dà, ob osmih zvečer,« ponovil je Peter Osat. »Najprej beseda, potem ples. Oboje seveda jako lepó. Pri besedi najboljši moči. Le glejte, da ne zamudite,« pristavil je smeje se.

Teta Ivana je prikimala.

»Le brez skrbi bodite, gospod Osat, prideve o pravem času. Dokorej ostaneve, to je seveda zavisno od nekaterih okolišnosti — do konca teško da.«

»Sevé, sévé,« pritrdi Peter Osat. »Vas seveda ne more zanimati živo, mlado življenje, ker ste — a dà, takó — nisem hotel reči — ne — mislil sem samó —«

Obmolknil je ves zmočen in zarudel ter se zopet igral s svojo verižico. Teta Ivana usmilila se ga je zopet.

»Nič zato, gospod Osat,« rekla je z lehnim nasmehom. »Prav pravite, mene ne more več zanimati tako živo, mlado življenje. Ali kaj hočete? To že pride takó.«

»O dà, vsakomur,« pritrdi on z veliko resnobo. »Dosti poznam takih. Zares, kaj hočemo? Sévé, gospodični Olgi bo veselica mnogo bolj povšeči.«

Kdo mu je dal pravico nazivati me s krstnim imenom? Zaničljivo sem ga pogledala.

»Mogoče,« dejala sem ledeno, on pa je nadaljeval:

»Gotovo. Jaz se, kakor že rečeno, nadejam najboljše zabave. Nič drugega si ne želim, nego to, da bi se uverili o resničnosti mojih besed. Samó, da pridete.«

Ustal je naposled in si nataknil svojo rokovico. Jaz pa sem si oddahnila olajšana.

»Naj torej ostane pri tem,« dejal je že pri vratih. »Vi pridete, to je dobro. Ali sedaj moram iti in se vam najuljudneje priporočam. Na veselo svidenje drugo nedeljo!«

»Na svidenje,« rekla je teta Ivana, jaz ničesar. Ko je odšel, pala sem srdita na stol.

»To je torej Peter Osat, tisti pametni, previdni gospod, katerega takó časté po mestu!« uskliknila sem s hudobnim smehom. »Uboga Blagota, rada bi vedela, kaj se jej je takó smililo na njem. Pameten, previden gospod! Zdaj ste ga slišali, teta Ivana, zdaj veste, kakšen je!«

Teta Ivana naslonila se je v naslanjač in uprašala na lahko:

»Kakšen?«

»I ti moj ljubi Bog, vi še uprašate? Neroden, prost, — ne vem, kako bi še rekla drugače. Oh, to bo jako lepa veselica, že radi njega bo lepa!«

Srdito sem se nasmejala.

»Ti imaš jako čudne misli, Olga. Ne vem, kakšen bi moral človek prav za prav biti, da bi ti ugajal.«

»O, nikari ne mislite, da mi ne ugaja nihče! Tak pa ne sme biti. Popolnoma drugačen mora biti —«

»Na primer — nič!« uskliknila sem hitro. Malone bi bila imenovala — Ivana Bojána, imenovati pa ga nisem hotela ni teti Ivani, ni komu drugemu. »To vam povem, teta Ivana: svet mora biti jako žalosten, če ima samó take ljudi, kakor je Peter Osat!«

»Ti prehudo sodiš, Olga,« méni ona. »Morda je gospod Osat jako dober človek, — kdo vé? To pa ni lepo od tebe, da ga na prvi pogled obsojaš takó.«

»Na prvi pogled! Ali niste že često dejali sami, da je prvi pogled jako važen? In Petra Osata ne sodim na prvi pogled. Videla sem ga že često in nikoli mi še ni bil povšeči. Danes pa še najmenj. In le povejte, ali je bil morda vam?«

»Videla in poznala sem že dosti slabših; značaji so ravno različni in nasprotja se rada dotikajo.«

»Nasprotja? Tega ne umejem,« rekla sem odkritosrčno. Teti Ivani pa se je lahek smeh prikazal na obrazu.

»Reči sem hotelá, da različni značaji niso vselej ločeni, nego da so celó jako blizu skupaj —«

»Tega pa še celó ne umejem,« rekla sem z nova.

»Nu dà, takó blizu, kakor na primer ti in — Blagota. Umeješ zdaj?«

»A takó! To je res. Kakersna je Blagota, taka ne bi hotela biti,« odvrnila sem odločno. »Ona je čisto drugačna od mene, to je res. Ali taka ni, kot je Peter Osat. Tudi nečem, da bi bila taka. Celó tega nečem, da bi bila kakor jaz —«

»To so vender jedenkrat odkritosrčne besede,« nasmeje se teta Ivana. »Sevé, potem bi se ne mogla z nikomer kregati! Zategadelj si želiš Blagoto tako, kakersna je. Kaj pa sta imeli zopet danes?« uprašala je hipno in uprla na me svoje modre oči. »Da ne bi bil prišel baš gospod Osat, uverila bi se bila sama.«

Nejevoljno sem mahnila z rokó.

»Ah kaj, nič nisve imeli. Dražila me je s Petrom Osatom, nič drugega.«

»Takó? Zdelo se mi je, da sem čula drugačne besede, Olga, trde besede, kakersnih ne čujem rada iz tvojih ust. O gospodu Osatu ni bilo govora.«

Rahlo očitanje zvenelo je iz njenih besed. Očitanja pa, ki je tako rahlo, nimam rada, kajti sega mi globoko v dušo.

»Nu, da vam povem,« dejala sem zato hitro. »O Petru Osatu res ni bilo govora, pač pa sve govorili o tistem igranju na veselici in ker veselico venderle on snuje, zato me je Blagota dražila prav za prav le ž njim.«

»Sevé, če tako sklepaš, potem že. Ali, Olga, to je, da ne rečem drugače, vsaj čudno sklepanje —«

»Ali opravičeno, teta Ivana,« rekla sem z važnim glasom, »popolnoma opravičeno.«

»Bodisi,« odvrne ona. »So taki časi, ko vsakdo sklepa tako ali vsaj podobno, v tem se nečem pričkat s teboj. In kar se dostaje igranja, ne boj se, da bi te silila. O tem ukreni popolnoma po svoji volji. Ni dobrih, ni slabih nasledkov ne bode, ako se odločiš tako ali tako. Samo z Blagoto mi ne govori več tako, Olga; takih besed nimam rada.«

»Saj mi je žal,« rekla sem tiho. »In tudi Blagoti sem povedala, da mi je žal. Moj Bog, kaj pa še hočete?« pristavila sem z malone jokajočim glasom. »Mari hočete, da bi mi ne bilo žal?«

»Ti si nespametno dete, Olga!« rekla je teta Ivana in se nasmejala glasno, jaz pa sem jej z veliko zadovoljnostjo zrla v mile, modre oči. In prav tedaj posvetil je prvi solnčni žarek iz tiste dolgočasne megle in pogledal v sobo tete Ivane . . .

Če mu je bilo pač povšeči, da sem tako veselo in goreče poljubila to plemenito bitje? . . .

(Dalje prihodnjic.)

Dva cvetova.

Dva cvetova hranim zvesto,
Prvi cvet, poslednji cvet . . .
Nánja vid upiram često,
Kot spomín ja gledam svet!

Tebe, prvi cvet pomladni,
Z vedro dušo sem slavil:
Tebe, cvet jeséni zadnji,
Sè solzámi sem kropil . . .

Rojstvo, rast, življenje ljubo,
Zemski kras, nebeški soj,
Smrt potem, vsegà pogubo
Zrl sem nemo pred seboj! —

Zdaj pa cveta gledam vela,
Gledam njiju strti kras,
In tedaj — mar oživéla
Cveta sta? Odkod tá glas?

„Bil po volji ti usóde
Dičen cvet je prvih let —
Kdo pové pa, kakšen bode
Tvojih let — poslednji cvet?“ . . .

Anton Funtek.

V noči.

V noči tihi, dremajoči,
Ko le zvezdic zbôr bedí,
V mali, zastaréli kóči
Siva mamica sloní.

Skozi ôkno nje poglédí
Gôri proti nebu zró,
A drhtêč jej ustni blédí
Prošnjo moliti topló.

In puhté željé gorêče
V pomladánsko, mírno noč;
Zvezda zvezdi jih šepêče
Tja na séver jih nesoč.

Tamkaj v noči dremajoči,
Ko le zvezdic zbor bedí,
Z vročim srcem v grudi vroči
Bled mladéneč mi sloní.

V oknu zvezd migljanje gléda:
Zdí se mu, kot da pozdrav
Njih svitlôba tožnobléda
Nósi z južnih mu planjav. — —

Svitla zvezda se utrne,
Séver zrè in jug nje pad — —
Dvoje src se v strah zagrne . . .
Dvoje src objame jad . . .

Fr. Gestrin.

V zatišju.

Mehkó me sênca tvôjih vëj.
Košato drévje, tu objéma,
Kjer bova bívala odslej
Jaz in družica — žalost néma.

Nad manoj se jasní nebó.
Krog méne mir tihóten vlada.
A kdaj zjasní se srce to?
Kdaj se umíri duša mlada?

Iz trave poleg cvéta cvét
V življénje rádstno poganja,
In o radósti bívših lét
Mi tožna duša tožno sanja. —

Pozdravljen mi večerni mrak,
Nosêč hladíla bolni duši!
Pozdravljen slavca spév sladlák,
Ki blážno tihóto ruši!

Ko sluša pétje mi uhó,
Srcé se pač mi v prséh oži.
Saj tóžil sem i jaz takó,
Kot tíca osaméla tóži.

A dasí je tesnó srcé,
Le v zadovoljstvo se mi utaplja:
Da drugi tudi še trpé,
Nam je v bolést sladílina kaplja . . .

Fr. Gestrin.

Želja.

Šinóci pa sneg je zametel
Vse hribe, doline, goré,
Zametel je travnike, polja,
Zametel vse bele cesté.

Pod snegom zdaj trudna narava
Presladko počiva in spí.
Da zopet iz trdnega spanja
Jo novič pomlad probudi.

Da pač bi i meni zametel
Bíl sneg to ubogo srcé,
Zametel vse boli in strasti
In z njimi vse vroče željé!

Mogoče da boljšo bodočnost
Prinesla bi nova pomlád,
Namesto solzá in vseh boli
Sto sladkih bi dala mi nád.

A. Pin.

Trioleti.

I.

Otóžen nosim bóli sám in ném,
A drugim bédó svôjo to prikrívam;
V samóti nehotêč solzé prelívam,
Otóžen nosim bóli sám in ném!
Le v pésni čúte jadne te izlívam,
A níkdar pa ne tožim jih ljudém; —
Otóžen nosim bóli sám in ném.
A drugim bédó svôjo to prikrívam!

Kakó bi solz pač grénkih ne solzíl,
Komûr nemíla védnó je usóda;
Kdor zrè krivíce svôjega naróda,
Kakó bi solz pač grénkih ne solzíl!
In kdór ne vé, kaj zlata je svoboda,
Do dna je kelih toge izpraznil; —
Kakó bi solz pač grénkih ne solzíl,
Komûr nemíla védnó je usoda!

II.

Na nêbu zvezdic jasnih zrém nebrój,
Ki druga drugi udano ljúbav svéti;
Ne morem jih, ne morem jih sešteti,
Na nêbu zvezdic jasnih zrém nebrój!
Kakó srcé mi rado zrè po čéti,
Ki ljúbav je brezmejna njen mi vój;
Na nêbu zvezdic jasnih zrém nebrój,
Ki druga drugi udano ljúbav svéti!

S solzámi se ozíram na ljudi,
Ker drug lé druga iz srcá sovraží,
Ker se živénje mej ljudmí ne bláží,
S solzámi se ozíram na ljudi!
Nečímernósti raj, kraljestvo láží,
Oj tó pač brez ljubezni svét si tí! —
S solzámi se ozíram na ljudi,
Ker drug lé druga iz srcá sovraží.

Slavomir.

Hrvaški spomini.

Spisal J. Trdina.

(Dalje.)

Posvetni gospodje sodili so različno, sploh pa niti oni niso bili oduševljeni prijatelji zadrugam. Priznali so drage volje, da se prihrani v njih dosti drv, svečave, orodja, živine in delavnih moči, ali zdelo jim se je nemogoče, da bi vladal v njih stalen mir in red in pravi duh bratovske ljubezni poleg tolikega števila jezičnih bab in raznomiselnih možakov. Kmetje govorili so malone vsi jednako. Zadržuge videle so jim se jako koristne in dobre v takovih hišah, kjer gospodari kak moder, razumen, vesten in ugleden ded ali oče. Državico svojo vlada on pravično in nepristranski, skrbeč za vse ude njene z isto ljubeznijo. Zato ga sinovi in snahe spoštujejo in poslušajo radovoljno in z veseljem. Kjer pa si izbero za gospodarja brata ali inega sorodnika, zloga ne traje dolgo, nekaj zaradi neugnanih babjih jezikov, nekoliko pa zategadelj, ker se briga tak hišni glavar bolj za svojo rodovino nego za brate, svasti in deco njihovo. — Pred 30 leti nahajalo se je v Evropi malo dežel, v kojih bi bila spolna pravost prostega ljudstva tako čista in splošna kakor na provincijalnem Hrvaškem. Nezakonskih otrok rodilo se je petkrat manje nego po razmeri na Dolenjskem. Znanci imenovali so mi župnije, v katerih se po več let ni krstil noben pan-krt. Vrtnar Janez trdil je o tem resnico in povedal nam je tudi nekoliko razlogov. Na Hrvaškem fantje niso hodili vasovat sobotne večere in ob nedeljah niso se vlačili z ljubiciami po krèmah in vinskih hramih. Veselili so se z njimi vprìcho roditeljev, sorodnikov in znancev, na samem niso se shajali mladi ljudje nikoli, da bi bili drugi vedeli. Če je prišel kak skriven nered na dan, obsojali so ga strogo ne le domačini, ampak vsi občinarji. Blodniki in blodnice bili so izobčeni iz vsake poštene družbe. Pravost čuvalo je javno mnenje, ki je najboljši varuh na svetu. Pospeševale pa so jo znatno tudi stanovske razmere. Na Hrvaškem loči globok in širok prepad kmeta od gospoda. Kakor dve posebni kasti ali narodnosti živi seljak zase, gospoda zase. Ta dva stanova občujeta jeden z drugim samo toliko, kolikor morata, prijateljstva in inih dušnih vezi iskal bi zaman med njima. Nikdar se ni primerilo, da bi bil uzel kak graščak ali uradnik kmetiško deklico za ženo. Takih zakonov ne sklepajo radi niti najprostejši meščani. Za mnoge reči je to razločenje jako žalostno in škodljivo, ali izkušnja uči, da odganja veliko nevarnosti od nedolžnih »curic«. Gosposki pohotniki jih ne zalezujejo tako neprestano kakor njih slovenske vrstnice. Plen lové si v mestih in med Kranjicami in tujkami. V Dugem Selu tožarili so mi pa vendar stari možje, da se mladi narastaj ne drži več na tanko nekdanjih, dobrih šeg. Fantje, ki služijo v vojaki, izgube ves sram. Vrnivši se domov, obetajo vsem dekletom žnitev in zavedo vsako, ki jim verjame, potem jo pa zapusté in se tožni reví celó rogajo. Neka prevarjena sirota užgala je brezvestnemu ljubovniku hišo, zadavila dete, sama pa skočila v Savo in se utopila. Ko sem uprašal nekoje varaždinske »leve«, kakovega srca so kmetiške Hrvatice, zatrdili so mi s strokovnjaško za-vestjo in uverjeni o svoji nezmotljivosti, da se daje ujeti

vsaka provincijalka pred poroko, vsaka graničarka po poroki, lahkoživna Slavonka pa brez izimka in razločka pred zakonom in v zakonu. Take prazne čenče slišal sem kdaj tudi v zagrebskih krèmah in od galantnih graničarskih častnikov. Celó suhoparni Bahovi huzarji bahali so se s sijajnimi zmagami, s kojimi so ukrotili po kratki borbi čvrste kajkavske mladenke. V ti neumni hvali ni bilo ni za lek resnice. Tovariš moj, famozni babjek Sudec, šel je na počitnice k nekemu župniku nalašč s tem namenom, da bi se ljubkal s selskimi krasoticami. Čez dva meseca pobaral sem ga, če je kaj lahko zmagoval? Povesil je glavo in priznal odkrito, da je igral na kmetih pravega viteza žalostne podobe. Nijedna Hrvatica ni ga uslišala. Dve sta ga šli tožit župniku, da postopa nesramno za njima, in sta prosili gospoda, naj zapodi od sebe takega negotnika. Sudec lotil se je potem v obupu svojem prsate Židovke, ki mu je podarila brez upora srce, za spomin pa še nekaj drugega, kar ga ni veselilo. Muzlerjev rojak in prijatelj doktor Josip moral se je dosti truditi, da ga je oprostil te nezaželjene ljubavne pritikline. Varaždinski zemljemerec Tomin uveril se je na svojo škodo, da hrvaške kmetice ne marajo biti igrača gosposkim pohotnikom. Lovil jih je na polju, katero je meril. Prvi pot preteple so ga junaške punčare same. Drugi pot naklestili so ga očette njihovi. Tretji-krat pripodila ga je korenjaška žena z vilami prav do mesta. Kmetiški dečko zložil je o ti prigodbi kaj zbudljivo in šaljivo pesmico, kojo sem znal na pamet, ali sem jo že pozabil. Te bridke izkušnje niso lopova nič spametovale. Naposled polastil se je po sili neke jako šibke mladenke, ki je bila še na pol otrok. Oče njen šel ga je tožit. Ker ga je sodišče obsodilo, sedel je precej dolgo v ječi in izgubil seveda tudi službo. Zaman padla je gospa njegova na kolena pred Jelačića, proseč ga, da bi ji pomilostil moža, oziraje se na njo in na nedolžne njene otroke. Ban ji je odgovoril: Rojaki moji srdé se na me že zdaj, ko jim nisem kriv jaz, da toliko trpé, ali po pravici bi me preklinjal ves hrvaški narod, ako bi azeł zopet v službo takega podlega pohujšljivca in skrunitelja javne pravosti. Povedal bom tudi to, kar sem sam doživel. Večkrat došla mi je prilika, da sem se razgovarjal po cele ure s hrvaškimi »curicami«. Radoveden, kaj porekó, jel sem jim kvasiti o ljubezni in jim ponujati svoje srce. Ali sladke moje besede niso mi naklonile nijednega prijaznega pogleda. Nekatere odpravile so me s kako rezko šalo in zabavljivim krohotanjem, z večine pa so mi se pomenljivo zapačile, mahnile z roko in — molčale. Mislile so si brez dvojbe: Kranjec! tebi se blede tako neumno, da ti pameten človek ne more ničesa odgovoriti.

Zdaj bom razložil čestitim bralcem dogodek, ki označuje prav dobro ljubavne nazore hrvaških deklet, nekoliko pa tudi hrvaško ljudstvo sploh. Popotoval sem l. 1864. po reški cesti proti Karlovcu. Ne daleč od tega mesta pridem popoldne v lepo vas. Stopaje polagoma mimo velike čedne hiše, začujem iz nje glasni krič: Po-

glej ga no gospoda, ki gre mimo nas. Strela me ubij, če ni on tisti, o katerem sem vam pravil že tolikokrat, kako mi je privezal dušo, da mi ni ušla v nebesa. Lep ženski glas mu odgovori: Oj Marko, požuri se, teci za njim in privedi ga simo. Če ne pojde rad, treba ga prisiliti, brez njega mi se ne smeš vrniti. Ako ne bo poslušal tebe, pojdem jaz sama ponj. Tega človeka moram vsekako spoznati. Isti zvonki glas veli potem otroku: Ivica, prinesi iz hrama novi moj nož. Zdaj bomo klali, pa bo doletel kak kos pecenke tudi tebe, če boš priden. Sinček upraša priprosto: Mama, koga boste pa klali, ali tega gospoda? Mati se zasmije na vse grlo; isti trenotek skoči k meni visok, plečat mož ter me prime za roko in hiti: Gospod, hodite z mano, da bova ponovila tu na mojem domu staro znanje in prijaznost. Jaz začnem govornika ogledovati, ali se nikakor ne morem spomniti, da bi ga bil kdaj kje videl. Rečem mu, da se je on gotovo prepoznal, kajti se jaz ne domišljam ni obraza ni društva njegovega. Hrvat veli: Človek v 9. letih marsikaj pozabi. Na potu iz Italije stanoval sem pri vaši materi v Ljubljani in vi in brat in stric vaš ste mi kupili nekatero merico dobrega starega vina. Jaz ga zavrnem: Mati moja so umrli, ko sem bil še majhen deček in niso živeli nikoli v Ljubljani. Zdaj sem popolnoma uverjen, da se vi motite, da me imate za nekoga drugega, ki mi je najbrž podoben. Hrvaški velikan se jame kleti, da se ne vara in me vleče z vso silo proti svoji hiši, češ te sramote neče si nakopavati na glavo, da bi dobrotnika svojega puščal na cesti, ne da bi ga počastil in pogostil za domačo mizo. Ko sem mu se čvrsto uprl in dejal s trdo besedo, da sem sit te neslane glume, zasmejati se je dobrovoljno: Za Boga! ne branite se tako srdito. Pojdite z mano, pri poličku gorke moje kapljice razložil vam bom vse natanko, kaj in kako je bilo, pa vem, da se boste gotovo zopet spomnili tistega bolnega Marka Kraljevića, ki je prihramal na pol mrtev v Ljubljani k vam in ste ga oživili vi in blaga vaša mati, da je mogel čez tri tedne popotovati domov in se prav srečno oženiti. Ko je imenoval Marka Kraljevića, zablisnilo mi je v glavi; kakor bi trenil, domislil sem se Hrvata in naključja, katero me je na Kranjskem ž njim seznanilo. Zdaj mu nisem več ugovarjal, nego sem ga spremil drage volje v prostorno hišo.

K petdesetletnici smrti Puškina.¹⁾

29. januarja (10. februarja) 1887. leta izpolnilo se je petdeset let, odkar je umrl največji ruski pesnik Aleksander Sergejevič Puškin; umrl je v cvetu let, kajti bilo mu je jedva sedem in trideset let, umrl ne prirodno smrtjo, no od roke zlobnika, francoskega pustolovca Dantesa. Srce se obliva s krvjo, ako človek pomisli, da bi on še zdaj mogel žiti sredi nas. Bilo bi mu sedem in osemdeset let; mnogi njega vrstniki na zapadu delujo kot državni možje še danes. Teško si je celo pomisliti, kakova divna

L. 1855. prebival sem o počitnicah največ v preljubi Ljubljani, kjer sem imel dosti sorodnikov. Sosebno rad sem zahajal k teti svoji Rezi, ki je krčmarila na Poljanah blizu Marove trgovske učilnice. Točila je ljubko bizeljsko vino in stregla gostom svojim tudi z izvrstnimi klobasami, telečjo pečenko in z mnogimi inimi mesnimi jedmi. Zbiralo se je pri nji vsak dan obilo pivcev kmetijskega in gosposkega stanu. Z mano je prišel tja dostikrat prijatelj moj, Jurij Flajsman, znani pevec in skladatelj. Kaj rad se nama je pridružil tudi penezoslovec Anton Jelovšek, ki je bil jedini nemškutar, s kojim se je mogel pomenkovati naroden človek brez nejevolje. Poslušal je molče psovanje moje in Jurijevo; kedar sva ga dobro oštela, dejal je mirno, smehljaje se: Morda me zmirljata po pravici, ali preverila me ne bosta. Jaz sem in ostanem nemškutar, za kar so me izučili in uzgojili profesorji in očetovska naša vlada. Ker sem spečen iz nemškutarske moke, ne bi se mogel posloveniti, če bi prav hotel. Ko smo sedeli jednoč vsi trije za mizo in se pričkali in porekali po stari navadi, odprla so se polagoma vrata in v pivnico stopil je dolg vojak, ki je bil strašno bled in prepaden in je s teškim trudom premikal bolni svoji nogi. Pokazal je teti listek, na katerem je bilo zapisano povelje, da bo stanoval v njeni hiši. Jaz ga uprašam, zakaj ne gre v bolnico? Vojak zaječi tožno: Ležal sem v bolnici na Italijanskem malone pol leta. Delali so z mano grdo, da Bog nas varuj. Hoteli so me ozdraviti s postom. Ko sem že povse opešal, prosil sem glavarstvo svoje, naj me pošlje domov, kajti čutim, da mi se zdravje povrača. Tako sem govoril zato, da ne poginem v tuji deželi. Dejal sem: Doma bom morda okreval; če mi je pa namenjena smrt, počival bom vsaj na domačem pokopališču poleg svojega očeta in dveh bratov. Gospodje uslišali so mi prošnjo, ali teško da bom prišel živ v svojo domovino. Moči so me tako zapustile, da brez težave ne morem niti dihati. Teta moja, jako milosrčna žena, veli bolniku, naj se usede za mizo, da se bo malo okrepčal. Prinesla mu je krožnik juhe in skledico ovare. Ko je pojedel oboje prav v slast, rekel sem Rezi, naj mu natoči na moj račun merico starine. Popivši jo, začel se je meniti z nami prčcej dosti bolj živahno in s trdnejšim glasom. Sosebno ga je veselilo, da je čul iz mojih ust zopet hrvaško govorico.

(Dalje prihodnjic.)

¹⁾ Ker so želeli mnogi naročniki, naj jim podamo životopis Aleksandra Puškina, poskrbeli smo zanj ter ga priobčujemo, ker mnogo naročnikov naših nima prvega letnika našega lista, v katerem smo priobčili obširni životopis Puškinov iz peresa našega sotrudnika g. dr. Frana Celestina.

Otec pesnikov bil je izobražen človek, žil je odkrito in v njegovem domu zbirala se je ne samo vsa moskovska znat, no i pisatelji: Deržavin, Karamzin, Dmitrijev, Žukovskij i Batjuškov; ljubil je govoriti o literaturi i pisal je celo sam, no seveda na francoskem jeziku. Odgoja mladega Puškina izročena je bila Francozom; pod njih rokovodstvom seveda bodoči pesnik ni smel znati nič ruskega. Ta važni nedostatek njegovega odgojevanja popravljala je, brez zavesti, njega péstunja (njanja) Arina Rodionovna, katere se je Puškin spominjal vselej z nežnostjo i ljubavjo, naziva je jo v svojih pesmih »mamuška«, »podružka junosti« i. t. d. Njanja pripovedovala mu je ruske skazke, biline, pela pesni i znakovila ga tak z ruskim narodnim govorom i narodno poezijo.

V 1811. l. pomestili so dečka v Carskoseljski licej, ki se je ravno takrat osnoval. V liceju se je Puškin učil slabo, no poetična nadarjenost njegova se je skoro razvijala. V liceju je bila bogata knjižnica, i licejisti so ljubili čitati i vaditi se pisateljstvom: v tesnem njih krogu pojavilo se je skoro nekaj rokopisnih »žurnalov«, kjer je Puškin pomeščal prva svoja »stihotvorenja«. V 1815. l.

se je ime Puškina pojavilo v tisku. Enkrat, na izpitu v liceju o ruski literaturi, bil je navzočen slavni Deržavin, že oslabei stavec; dremal je ves čas, no ko je Puškin začel čitati svoje »sočinjenje«, oživil se je pesnik ode »Bog« i neopisano naučušil se; Puškin se je ves izgubil i ubežal iz dvorane. L. 1817. je Puškin dovršil učenje v liceju; v lokaciji je bil 19. učenec! Postopil je na službo v »kolegijo inostranih děl« (unanjih reči). Ime Puškina bilo je v tem času že znano v književnosti; Žukovskij sam dajal mu je na pretres svoja stihotvorenja; zaupal je Puškina nenavadno razvitemu pesniškemu čutju bolj, nego sebi. Puškina, takrat osemnajstletnega mladeniča, uvelkalo je blesteče svetsko življenje; on je hotel »žizniju igrati«. No skoro je začel globoko smotreti na življenje. V pesni »Ujedinjenje« (1819) (Samota) opeva derevnjo, kot ubežišče spokojstva, truda, naučušnja in napomina pesni Horacija »Beatus ille, qui procul negotiis«; razmišlja o sramotnem nevédenju seljaškega stanu, o robstvu, v katerem se nahaja mužik i končuje s slovi: »Uvižu-lj ja, družja, narod neugnetennij i rabstvo padšee, po maniju Carja, i nad otečestvom svobodi prosvješčennoj vzojdet-li nakoněc prekrasnaja zarja!«

Tako je mladenič pesnik občustvoval tisti veliki domovinski dogodek, kateri je čez 40 let ozaril naše otečestvo — uničenje »krepostnega prava«.

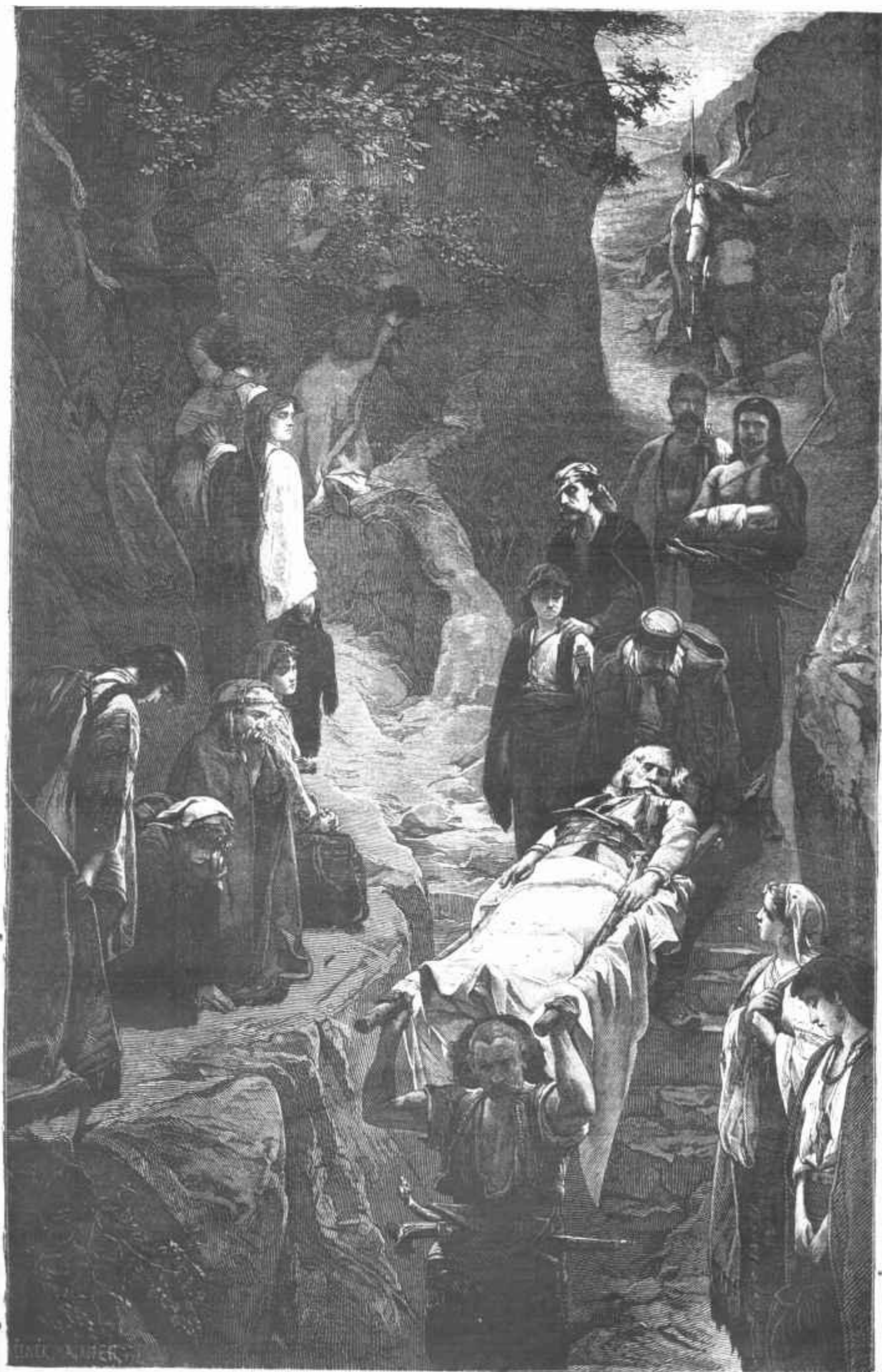
K tej dobi se otnosi prva poema Puškina »Ruslan i Ljudmila« (1817—1820).

V 1820. l. je praviteljstvo izglo Puškina iz stolice za rezka, satirična mnenja o občestvenem življenju v Rusiji. Naznačilo mu je mesto prebivanja Jekaterinoslavl, kjer je bil pričislen k pisarni glavnega popečitelja kolonistov južnega kraja, generala Inzova. V Jekaterinoslavlju je Puškin zbolel in dovolili so mu odpraviti se z družino generala Rajevskega na kavkazke mineralne vode; tako je očutil se na Kavkazu, od koder je z gen. Rajevskim prepeljal se pozneje v Krim. Na koncu 1820. l. prevedena je bila pisarna generala Inzova v Kišinev, kamor se je javil i Puškin.

Izgnanje iz Petrograda, potovanje po Kavkazu, Krimu i Besarabiji imelo je zelo blagotvoren upliv na daljše razvitje Puškinovo. Nova priroda, novi ljudje, novo življenje, vse to je dalo zdravo pičo fantaziji pesnika i ob enem zastavilo ga je resnobneje i strože zamisliti se v svoje prejšnje življenje. V Kišinevu Puškin ni imel mnogo posla; zato se je vozil često v Kijev; plod teh potovanij je prekrasna »Pesnj

Vila našega časa.

Jaroslav Čermák: **Ranjeni Črnogorec.**

o Veščem Olegě, v kateri tako umetno riše »družino« ruske starine.

Za to dobo je Puškin posebno vniateljno čital Byrona. Mračna poezija Byrona pala je v duši izgnanika na plodородno zemljo. V poemah »Kavkazskij plěnnik« (1821) i »Bahčisarajskij fontan« (1828) vidne so vse črte byronizma; upliv velikega angleškega poeta viden je tudi v prvih treh glavah romana Jevgenij Oněgin, katere je Puškin napisal v Odesi, kamor je bil preveden na službo iz Besarabije l. 1823. V naslednje leto je bilo Puškinu dovoljeno ostaviti službo i naseliti se v selu Mihajlovskem, Pskovske gubernije, na imenu svoje matere. Poslavlja se z jugom, napisal je Puškin prekrasno stihotvorjenje K morju (1823).

V Mihajlovskem izmeni se značaj poezije i delovanja Puškinovega: čedalje bolj ga zanima rusko narodno življenje; no vender usrdno čita Shakespeara, Tacita, Karamzina, Nestorja, mnogo piše i zbira pametnike narodne slovesnosti, po večerih pa mu Arina Rodijonovna pripoveduje pravljice (skazke). »Večerom slušaju skazki i tēm voznağraždaju nedostatki prokljajtago (t. j. francoskega) vospitanija. Čto za prelesti eti skazki! Každaja jesti poema« — piše bratu. V Mihajlovskem je napisal 4., 5. in 6. glavo Oněgina i oddelal k tisku poemo »Cigani« (1824) — poslednji davek byronizmu, i napisal Borisa Godunova 1825. Odličiteljna črta tega perioda polne zrelosti talenta Puškina vidna je v tem, da se on povrača na pot realnega, živega, prirodnega izobraženja značajev i javljenij.

V 1826. l. je bil Puškin popolnoma osvobojen od nemilosti: v začetku septembra prikazal je car Nikolaj pripeljati Puškina premo k sebi, poslušal njega objašnjenja i takoj dovolil mu žiti, kjer hoče, i pečati se, s čimer hoče, i pribavil je, da bode on »sam cenzor njega del.« Govoré, da je tisti večer car rekel svojim približenim: »Segodnja (danes) ja govoril s umnejšim čelovekom v Rossii.« Puškina je ganil očetovski sprejem i napisal je izredne stance »V nađeždě slavi i dobra«, kjer v nemnogih besedah riše sijajočo postavo Petra Velikega i ob enem lepimi črtami riše Imperatorja Nikolaja I.

L. 1826. je carski dvor bil v Moskvi, inace tu se je sosredotočilo blesteče življenje i plameni poet se je zopet uvelkel šumom velikega sveta. V stihotvorjenjih te dobe progledujejo večna protivorečija, večni prehodi od šumnih uveseljenij, strastne kartne igre i modnih salonov k najgrenkejšim očitanjem samemu sebi. »Vospominanije« (1828) svedoči nam, da so noči posle šumnih veselic poetu bile mučenjem; ravno tako i stihotvorjenje »Časi tomiteljnago bđenja. Tam on n. pr. piše:

»Ja vižu v prazdnosti, v neistovih pirah,
V bezumstvě gibeljnoi svobodi,
V nevolě, v bēdnosti, v čužih stranah,
Mol utračennije godi.«

V teh stihih, razven rečenega, prvikrat progleduje misel o smrti, še jasneje pa v stihotvorjenju »Dar naprasni« (1828), kjer pravi:

Cěli njet peredo mnoju;
Serdce pusto, prazden um,
I tomit menja toskoju
Odnozvučni žizni šum.«

V stihotvorjenju »Tri ključa« (1828) poet življenje naziva »pečaljnaja step« (žalostna step, — pusta.)

Mnogo polneje pa je izražena misel o smrti v elegiji »Brožili ja vdolj ulic šumnih« (1829.) Misel o smrti ne ostavlja ga ni »vdolj ulic šumnih«, ni v mnogoljudnom hramě (cerkvi), ni sredi junošej, ni pri vidě cvětuščago mladenca. No poet se je pomiril z njo i želi samo počivati bliže k rodini, i da bi na mogilě i okrog nje »igrala žizni« i ravnodušna priroda sijala bi »večnoj krasoj«.

V stihotvorjenju Prorok 1826 pokazal je poet jasno svoj vzgled na poklic i zadačo poeta. On terja polno npravstveno obnovljenje človeka, ki hoče izpolniti svoje naznačenje sredi ljudi. V stihotvorjenju »Poet« (1827) Puškin razvija misel, da dokler je človek utopljen v skrbi svetske, v njem ni nič poetičnega.

O tem času, namreč v 1828 napisana je »Poltava«, eno iz najkrasnejših tvorjenij Puškinovih; v njej se opeva borba Petra Velikega s Karlom XII.

Jesen l. 1830. je Puškin posebno mnogo delal. Končal je »Jevgenija Oněgina«, napisal pet »pověstěj Belkina« i še eno v oktavah, namreč »Domik v Kolumně«, nekaj dramatičnih scen, n. pr. »Skupoj ricarj« i »Mozart i Salieri«, i množico liričnih stihotvorjenij, v jih številu »Běsi«, »Klevetnikam Rossii«, »Eho«, »Ne daj mně Bog sojti s uma«, »Bezumnih lět ugasšeje veselje« i. t. d.

V poslednji dobi, od 1833 do 1837, vidimo v delih Puškinovih več spokojnega episkega pripovedovanja, nego lirične vznburjenosti. Tu vidimo posnemanja drevnjih pisateljev, »pěsni zapadnih Slavjan«, n. pr. »Bonapart i Černogorci«, »Pěsna o Georgijě Černom«, »Kirdžali« i. t. d. V 1833. l. napisal je dve povesti »Mednij vsadnik« i »Kapitanskaja dočka«. »Mednij vsadnik« opisuje epizod iz povodnje v Petrogradu l. 1824. Na nekaterih mestih v poemi riše se mogoči obraz Petra Velikega z njega »velikimi dumami« o slavi Rosije. Povest »Kapitanskaja dočka« pa je vzeta iz vremen Pugačevskega bunta.

Omeniti mi je še prekrasnih »skazek« (pravljic), uze- tih iz ruske narodne fantazije, n. pr. »O carě Saltaně«, »o Zolotom petušķě (petelinčku), o »Mertvoj Carevně«, a najlepša iz vseh je »o Ribakě i ribķě.« V 1833 pisal je tudi »istoriju Pugačevskega bunta«, podrobno i dobrovestno. Za to »istorijo« dobil je zvanje »kamerjunkera Jeg o Imp. Veličestva« i za tisek knjige na posodo 20,000 rub.

1837. l. začel je izdajati »Sovremennik«, kjer je prvo mesto imela kritika. No uspel je izdati samo 4 knjige. V »svetu« so se namreč začele puščati skverne spletnje o njega ženi, ki si jo je uzel 1831. l. Natalija Nikolajevna Puškina, roj. Gončarova, bila je krasotica prvega razreda, no ravno taka koketka. Te gnusne govorice je razpuščal francoski pritepenec Dantes in jih je prodolžal celo potem, ko si je uzel za ženo sestro gospe Puškine. Veliki poet se je mučil i mučil i nazadnje pozval Dantesa na dvoboj. Puškin je bil ranjen v desni del života in kroglja mu je razdrobila nožno kost in obsedela v globoki rani. Posle strašnih mučenij umrl je poet čez dva dni. Na smrtni postelji dobil je od carja Nikolaja lastnoročno napisano pismo tele vsebine: »Ljubeznij drug Aleksandr Sergejevič! Jesli Bog nam ne privedet sviděti.sja na etom svěťe, posilaju tebě mojě prošćenje i poslednij sovět: starajsja umereti hristijaninom.

O ženě i dětjah ne bezpokojsja, ja беру jih na svoi ruki.« Puškina je strašno ganilo to pismo. Rekel je s solzami v očeh poslancu carjevemu Žukovskemu: Povej Gosudarju, da mi je žal, da umrem, ker ne morem zahvaliti ga. Ah kako sem potolažen! Povej Gosudarju, da mu želim dolgega dolgega carstvovanja, da mu želim sreče v sinu, da mu želim sreče v njega Rosiji!»

29. januarja ob dveh popoldne začel se je predsmrtni boj. Poslednje besede Puškina so bile: Žizni, kónčena... Tjažko dišati, daviti!...

Tisoči i tisoči naroda prihajali so poklonit se po kojniku, čegar telo je bilo preneseno v konjušeno cerkev, kjer se je odpevalo 1. (13.) februarja.

Josip Stritar (Boris Miran).

(Dalje.)

Kako prijetna slika iz otročjega življenja je »Sreča«, ki celo v nedolžnih otročjih letih tako malo časa trpi, pa vender, kako mil in sladek — elegično sladek — je spomin zorne mladosti! Kako težko pričakuje Tone krojača, Kurjega straha, da mu napravi obleko, da more v Ljubljano, kjer se uče in postajajo gospodje sinovi krepke kmečke korenine!

Raznovrstni so prizori v dramatični obliki in zanimljivi, ker se tičejo z večine uprašanj sedanjosti. Kak živ izraz nesrečne narodne duše so besede junaške Rosane, ko prosi za svoj narod, za svojega dragega — zastonj, in zato ubija neusmiljenega Turka in potem sama sebe! Od politike obrača se Stritar v »Apostrof« k polemiki »batrahomijomahiji« proti J. P. v Zori, ki je bila imenovala Stritarja »našega Lessinga« ter s tem nehote povedala — precej resnice. Zato si jo (t. j. P—a) kritik privoščil, da mu J. P. pesmi brez apostrofa pač ne bode več očitil. — Od literarne polemike prehaja Stritar v »Najemnini« in v »Odrtniku« na ostro socialno kritiko: Gorje siromaku; bogati ljudje nimajo srca zanj; oni ne mislijo. Siromak naj bode vesel, da ga trpe na svetu, če mu tudi kri pijo bogatini — pijavke. Denar je neusmiljen posebno sedaj, ko gospoduje gola samopašnost, ko je na zemlji ni — pravice; siromak nima prijatelja, če ni tudi on siromak. Celo država ga zapušča v sili. Jeli čudno, da se ne meni za njo, ko vidi, da sme — oderuh — vse, on, ki ima je kleno srce, da bi koso na njem sklepal? —

V »Rejenki« vidimo veliko bolj resnično — slovensko srce — nego v »Solzni dolini«, četudi ti prizori še vender časi malo preveč iščejo — efekta, kar velja tudi za »Zapravljivca«, posebno v prizoru, ko zapravljivi oče jemlje razpelo in pri otrokih priseza, da se je poboljšal.

V »Literarnih pogovorih« je Stritar proti svojim strastnim nasprotnikom samozavedno uljuden, četudi nazadnje mora izjaviti, da ž njimi — »ni besede več«: Zavijali so mu izraze, obrekovali ga — doma, pa vender ljubi domovino, ker drugače — ne more. Z veseljem se

Pogreben je Puškin, kakor je želel, v Svetogorskem monastirju, Pskovske gubernije, poleg svoje matere.

Vsi brez izključenja oplakovali so smrt največjega ruskega pesnika. Brez čustva ostali so samo oni, ki so bili uzrokom njega smrti: no to so bili tujci, ki so se pritepli v Rusijo »dlja lovlji sčastja i činov«, kakor pravi Lermontov v svojem stihotvorjenju »Na smrt Puškina«, ljudje, ki so prezirali jezik i nravi naroda, ki jih je krmil.

Spi, veliki genij! Spi, slava i čest ruskega naroda, sin matere Slave, spi pokojno »v zemlji domači!« Večnaja ti pamjati! Daj Bog, da bi spomin tvoje nesrečne smrti, katero ti je nanesla zlodejska roka tujca, še bolj zjedini nas, Slovane, tvoje brate, in da bi skoro osramili se »klevetniki Rusiji«, ki so i nas vseh klevetniki!

Krutorogov.

Človeštvo ena bode naj družina,
Rešitelj svetu bode naj Slovan!

J. Stritar.

imenuje glede literarne kritike učenca — zaslužnega moža (Levstika), pa ponosno priznaje sam, da je tudi njegova beseda pripomogla, da je pri nas pesniška oblika sedaj pravilnejša in čistejša ter jezik v obče blažji. A pisateljem daje zlati uk: »Držimo se domačih tal, v njih so našega bitja globoke korenine, iz njih nam izvira prava moč.«

»Zona« je imela zameniti »Lit. pogovore«. Polna je lepih misli, četudi je »Negoda« časi gostobeseden kakor pravi »moderni« puščavnik, če se mu jezik razveže tako, da je v »Zoni« res časi precej — zone. Vender je mož tudi dober kritik, ko pravi n. pr., »da se vsega učimo v šolah, kar je potrebno in nepotrebno, samo jednega se ne učimo, kar je najpotrebnejše — življenja.« Res je, žalostna je resnica, da v šolah dobivamo veliko premalo zmisla za življenje, in to je nevarno: učimo in učimo se po starem, življenje pa hodi že druga pota ali si jih pa išče s strastno energijo, išče si jih, ker vidi ali jasno sluti, da stara modrost, posebno enostranski tolmačena, ne zadošča več in da za »novo vino« potrebujemo tudi »novih mehov«.

Sami imamo skrbeti si za narodnost in delati, saj »v resnici naše je samo to, kar si s trdom pride-lamo in priborimo.« Ustvarimo si književnost in ne slepimo se, da jo že imamo, ločimo pleve od zrnja. Ali slovstvo naj bode narodno, v zvezi z narodom, »da z elementarno močjo zgrabi ves narod od prostega kmeta pod slamnato streho do visokega gospoda.« Res, »francoska akademija je lepa naprava, ali kdo bi jo ustanavljal v deželi, kjer ljudje še brati ne znajo!« Učimo se od drugih, ali ogibajmo se njihovih zmot. Od tal začnimo zidati in pustimo za sedaj veliko literaturo! Kako globoka je Stritarjeva misel, ko pravi: »Iz tihega, skromnega, vsakdanjega življenja izvirajo najčistejši studenci poezije!« Kako produktivna bi bila književnost, ko bi se pesniki in pisatelji sploh bolj ravnali po tem nauku! Življenje postaje sicer vedno bolj resno, in Stritar se boji, da ne bi pregnalo poezije, pa se vender tolaži, da »morebiti ne bode konec poezije, konec bode morebiti samo

té pojezije.« Ne — morebiti, gotovo ne bode propala pojezija nikoli, vedno bode zvesta prijateljica človeku, celo zadnjemu na zemlji! Še razširila si bode ona in umetnost sploh svoje zadače, še ože se združila z življenjem! »Kdor ima oči, da vidi, srce, da čuti, in besedo, da nam pové, kar je videl in čutil, ne daj se motiti suhoparni šolski modrosti, katera ga zove »pesimista« in »nihilista«; možje menijo, Bog vé kaj so povedali, a pametnemu človeku so pokazali samo svojo notranjo plitvost in votlost.« Stritar se ne boji velikega uprašanja, ki ga pameten človek tajiti ne more, za dobro, kulturno rešenje katerega bode človeštvo moralo gotovo mnogo delati in trpeti: »Zakaj bi se pesnik, umetnik, bal dotekniti se — socialnega uprašanja?«

To je najglavnejše, kar je Stritar pisal v »Zvonu« l. 1876: mnogo in raznovrstno je tako, da je mogel sam reči, da je v listu bilo »do malega vse iz enega peresa«. L. 1877. je sicer v »Zvonu« več sodelavcev, pa Stritar je vendar — glavni: Zopet čujemo blagi pesnikov glas, ko gleda »delavca« košatih obrvi, ki pa nežno govori s hčerico, ko žaluje pesnik »jeseni«, da je vse na svetu nestalno, da

Gotovo je samó, kar me boli,
Ostalo vse — otročje domišljanje!

Tu je pač preveč — pesimizma, ki ga pa preženeta — družica in sinek mali:

Ti zlato solnce mi — pomlad v jeseni!

Zelo romantičnootožna je »Ljudmila«. Po svetu išče svojega dragega, s katerim se je prej — igrala. Onemogli kličejo ji izpovednika. V mladem duhovniku spoznaje svojega Radivoja in mirno umrje, ko ji on oprosti. Čisto ponesrečil pa se je pesniku »Ranjeni vojak«, ki gre z ruskimi vojaki proti Turkom, da reši brate na Balkanu. Ranjen je in preklinja: diplomate, vojskovodje in — carja, kakor da bi mogel vedeti, da je boj brezuspešno končan in kdo da je kriv? Tako ledeno-hladno umovanje je čisto neverjetno in kar je glavno — neresnično: Če je kedaj kak vladar napovedal vojsko nesebično, če je kedaj kak narod šel za njim s plemenitim naudušenjem, bilo je to gotovo v zadnji ruskoturški vojski. Blagega, miroljubivega Osvoboditelja prisilile so na vojsko turške grozote, prisilil ga glasni klic vsega, kar je vendar še plemenitega v Evropi, da je moral pomagati nesrečnim kristijanom. Čudno, da slovenski pesnik ni razumel dogodka, kakor jih ima zgodovina malo, jako malo! Pa ne bomo se čudili, saj pesnik je »Samotar«, ki si želi daleč, daleč tja na

Otok prijazni, biser ti zeleni,

kjer je vse svobodno, srečno, ker človeka še ni bilo tam. Pa tudi tu ga preganja — spomin. Srce je želelo sreče, ali bridka izkušnja ga je skoro naučila,

Da ni na zemlji srečnemu prostora,

na zemlji, kjer vsak živi samo za se. Pesnikovo srce pa je gorelo za človeštvo, ljubilo dom. Boril se je pesnik za svobodo, luč, pravico in

Strupéne v mé letele so pušice.

Srečen je, kdor ima vsaj zvestega prijatelja, ali z zlatom ga ne dobí, ker prijatelj

Vse odpusti, dobrot ne odpusti ti. —

Iz otožnih misli budi pesnika domača sreča. Prišlo mu je pozno mladoletje: našel je ljubezen, zlato dušo — družico, začul je

Najslajši glas očetu, glas otročji.

Ali mlado hčerico skoro z nemilo pestjo davi — smrt. Obup in srd se polastita očeta, da nebu očita — neusmiljenost:

Življenje je bolezen, nje ozdravi
Smrt sama nas, ni drugega rešenja!

Umrla je mala Mila,

Medlela je družica zvesta moja,

in pesnik jo tolaži:

O ne obupaj, bridkih solz ne toči,
Tam združenje te bo razveselilo,
Kjer ni krivice, solza lic ne moči,

Zemska sreča ne more utešiti pesnika, kateremu govori »pojezija«:

Kogar jaz sem izvolila,
Sreča ga ne bo zvalila . . .
Pevci boš in — mučenik. —

Ta otožni glas čujemo tudi v prozi: Mala črta »Lepa ni« napisana je prijetno, živo, ali zdi se nam prav močno, da ni verjetno, da bi junakinja ne vedela, da ni lepa, dokler ji ne povedo na plesu: saj bi ne bila — ženska. Tudi v »Rosani« so osebe le bolj zunanje in romantično zanimljive: Stari Jelenko je veseljak in ima — kakor trdi pisatelj — mnogo skrivnostnega v življenju, pa ne pove, kaj in zakaj, tako da značaj ostaje nejasen. Mladi kmet Somrak pa opisuje z živimi bojami »hudega oderuha«, ki nima usmiljenja ni »z ubogimi otročiči«. Ta oderuh, Skalar, stane osamljen v gradu in ima skrivnostno (!) sobo, kamor nikdo ne sme (čudno!). Dolgo ne vemo, jeli mož alkimista, kemik ali zdravnik. Sicer pa je z delavci pravičen, privošči jim plačo in hrano, kar je za oderuha čudno. Še bolj pa se čudimo, da se ta mož pokaže na enkrat na sejmu pri družbi igralcev, kjer je mlada Rosana morala plesati na vrvi, ter je od napora onemogla, in mož se grozi načelniku, silečemu Rosano, da bi se plesala, z malo puško ter nazadnje Rosano odkupi »s pestjo papirja«, ko vendar vé in sám glasno pripoveduje, da je po zakonu Rosana prosta — tudi brez odkupa! Načelnikov sin, Marko, ljubi Rosano, in ko jo Skalar odpelje v grad, išče jo, zve za njo, zapušča očeta in stopa v službo pri sosednem kmetu blizu gradu in »s hrepenčim očesom (samo enim?) zrè proti gradu. (Toggenburg!)«

Skalarju se je prej zdelo življenje »tako prazno, pusto, ničevó; vse njegovo življenje in človeško«, a bil je zdravnik in — učenjak! Sedaj pa, ko reši Rosano, čuti čudno sočutje za njo, in ko jo gleda, bude se mu spomini na ženo, katero je bil zapustil misleči, da mu je nezvesta. Rosana mu pokaže zavitek pisem, ki jih je mati bila dala na smrtni postelji, da si išče očeta, in mu dokaže, da je mati bila nedolžna, da se je žrtvovala za očeta, »zarotnika« (pri nas jih pač ni bilo in jih ni, pa vendar je povest menda slovenska!), katerega bi bil Skalarjev prijatelj lahko izdal, pa je to porabil za orodje pregrešne strasti. Ker ni dosegel namena, počrnil je Skalarju ženo. Bežala je, potikala se s hčerjo Rosano po svetu in pred smrtjo dala Rosani pisma z dokazi svoje

nedolžnosti. Zakaj tega ni sama malo prej storila, saj, če se je žrtvovala za očeta »zarotnika«, ni ga pač smela tudi na smrtni postelji zapustiti? —

Skalar je torej našel hčer, Marko jo uzame za ženo, in vse se srečno končuje.

Vsi ti značaji niso risani objektivno, realno, zato pisatelj lovi — zunanji, nekarakteristični efekt. »Pesnik ni da bi samo hotel, treba, da tudi more in zvrši, kar hoče.«

»Zorko« je dramatična podoba iz dijaškega življenja. To življenje, mišljenje in govorjenje je v obče dobro zadeto, ali tudi tu rabi pisatelj zunanja, slučajna sredstva, da se zapleta in razvija dramatični prizor. Zorko je »suh«, ker je živel malo prelehko; na srečo mu umira bogat stric in njemu zapušča imetje. Prijatelj je ima dosti, veselo živi, a ljubeča ga Jela ravno zato grè v Gradec, obečavši mu, da se še le čez dve leti pogovorita o ženitvi, če si bosta ostala — zvesta. Dobri Zorko posluša in troši s tovariši, med katerimi ima tudi Schopenhauerjev aforizem: »kdor pozna človeka, ljubi psa« — branitelja. Podedovano bogastvo izgine nekako čudno hitro in Zorko je zopet — gol, ali se resno pripravlja, da bode odvetnik. V denarni stiski dobiva od neznanega človeka denarjev — po pošti. Hrani si zavitek in ko ga enkrat ogledava, vidi, da je iz Gradca in najbrž od — Jele. Ne moti se, ker Jela pride ravno k njemu, pride »čez dve leti, ne dan menj ne več in seveda je — vesela poroka.

Dvostransko podedovanje (Jela je tudi podedovala) je ona slučajnost, ki — kakor kruh kvas — goni dramatični prizor, da se »shaja«. Mislim pa, da je ta kvas na veliko škodo umetniški in literarni vrednosti prizora, posebno ko ga je toliko, da bi brez njega — tudi prizora ne bilo.

V svojih dramatičnih prizorih je Stritar rad gostobeseden, časi pa tudi v »Lit. pogovorih«. Ali tega mu ne zamerjamo, ker je ta gostobesednost ljubeznjiva in poučna. Jurčiča ceni jako, ker so mu vse osebe žive in »tudi ženske — za silo«, jezik pa da mu je časi brez potrebe prerobal, zarobljen, česar morda marsikdo iz nas ne bode pritrdil kritiku: robat je jezik časi, ali ne brez potrebe, robat je, ker je karakterističen in krepak, da je veselje tako, da je ravno ta živa realnost jezika faktor, brez katerega bi ne bil Jurčič nikoli postal, kar je. V obče pa Stritar po pravici pravi, da nam jezik ni v pesmi ni v prozi še ni dovršen in da imamo zajemati od slovanskih bratov, posebno pri Rusih, ki so pravo slovansko deblo: »vsi drugi narodiči smo veje, vejice, mladike... Vseslovanski še ni ta jezik, tudi ne bode, dokler živi ta rod: ali kdor ima vero v prihodnost slovansko, ta upa.«

Tudi kovati da smemo besede, ali — pametno.

Nesrečno je bilo za Slovanstvo l. 1877. Pesnik se poslavlja od njega (Zvon 1878) z željo, da bodimo možje, saj življenje ni igrača. Mladina,

Nad vse ti sveta bodi domovina...
Um naj povsod dejanje tvoje vodi,
Vodnik pa umu blago srce bodi!

Vsi slovanski boji bili so — zastonj:

To hoče narod samopaš,
Trgovska duša ta — britanska...
Od kouta bo začeti boj.

četudi Turek prosi mira, ali, car,

O car visokorodni, zmagoviti,
Ti ne poslušaj ga, poslušaj nás...
Pogazi ga, na glavo gadu stopi,
Potem si zmagal res, potem bo mir!

Truden, miru željan je pesnik: on ne umeje sveta, a svet ne njega:

Moje svetinje so mu zastarele, otročje igrače.

Na srečo se moti pesnik, in četudi

Nov se nauk uči, nova se vera oznanja,

ima tudi on za njo gorko srce, kakor je sam dokazal, in ji ni tako tuj, kakor tu poje v trenutku, ko mu žalost teži srce. V taki žalosti toži, da živi brez prijatelja ter se otožen spominja lepih dni, ko

V prsih mladostnih nam vsem sveti prebival je duh,
a sedaj ni jih več prijateljev, in pesnik si želi za njimi. Prekrasni sta ti dve elegiji (Na prijateljevem grobu) vredni, da stojita na strani — dunajskim.

V povesti »Sódnikovi« stopa pisatelj zopet med slovensko ljudstvo. V krepkih potezah razvija se pred nami cela žaloigra, v kateri igra glavno ulogo ponosni kmečki veljak — Sódnik. Na krivem je potu, on to jasno vidi, ali to ga samo draži in goni dalje. Cele noči prebudi v slabi družini pri — kartah, a »hudi njegov duh«, Nosan, mu je vedno na strani. Dolgovi rasto, z njimi skrb in — obup, pa vender meče Sódnik petak »za drobiž«. Žena, prava blaga slovenska duša in mučenica, malo po malo spoznaje težavno položje, pripravljena je na vsako žrtvo. Sodnik ima sina Valentina na vseučilišču: veliko mu pošilja, pa vender še dolgove dela. Drugi sin, Matija, je doma. Priden je, skrben in tiho — ljubi Jerico, hčer drvarja Seljana, ki se je pisatelju posebno posrečil: moža kar živega vidimo v gozdu, kako seka in klesti lepe bukve ter pri težkem delu rad pomisli na svojo Jerico, ki komaj dočaka, da mu prinese kaj dobrega za usta in grlo. Sodnik seveda še misliti neče, da bi mu sin beračico Jerico uzal, in zato prežene sina od doma. To je bilo hudo Sodnikovi materi, saj je samo sinu zapala svoje gorje, pri možu bi bila vsaka beseda zastonj. »Andrej Sódnik se ne da voditi nikomur, tudi svoji ženi ne; morebiti njej najmanje.« Ona prodaje svojo zlatnino in srebrnino, ali to ne pomaga dosti. Najdejo pa železno rudo, akcijsko društvo pokupi zemljo, začne zidati in kopati. Sodnik se tudi poprime te spekulacije, pa se ne zna odtegniti o pravem času ter se hudo zakoplje, ko sleparsko akcijsko društvo propada. Javlja mu se zadnja nada, zveza z Zaplotnikom, ponarejalcem denarjev. Pa tudi ta ga prevari: Zaplotnika izvohajo, obstrelé in Sodnik se sam ustrelí.

Vse to je lahko mogoče: marsikaj podobnega se je obravnavalo pred sodišči. Neizbežen je propad Sodnikov, tragičen je, ali, če se ne motimo, ne tako, kakor bi si želeli: nekaj preveč je slepega ponosa in strasti v Sodniku, premalo svetlih žarkov, da bi nam prirasel k srcu in da bi tragična moč delovala na nas s popolno silo. Ali nesreča dobre, skrbne, ljubeče mučenice — brez tragične krivnje — Sodnikove žene, ni bolj tragična?

(Konec prihodnjč.)

+ Naše slike. +

Ranjeni Črnogorec.

Slavnega slikarja Jaroslava Čermáka sliko in životopis priobčili smo v 1. letniku, in ker smo v tem životopisu naveli slike njegove in označili smer delovanja umetnikovega, prinašamo danes reprodukcijo slike »Ranjeni Črnogorec«, ki je last vladike J. J. Strossmayerja, brez pojasnila.

Vila našega časa.

Druga slika našega lista: »Vila našega časa«, tudi ne potrebuje opisa, kajti čestite čitateljice so že itak uganile, kaj hočemo reči z rečeno sliko. Odkar so se vile, zveste spremnice, svētnice in dobrotnice človeka, poskrile in zapustile naša stanovališča, ne godi se ljudem več tako

dobro, kakor poprej. In saj ni čudo! Dokler je bil človeški rod dobrega srca, prihajale so k njemu z gôr vile: kmetu so pomagale sejati in žeti, delavcem so nosile jesti, popotniku so kazale na pravo pot, v obče vsakemu človeku dobrega srca storile so kaj dobrega. A danes? Danes, ko se je človeški rod popačil, izginile so lepe vile, in moderna doba dala in naredila je modernim ljudem — moderne vile! Praktična doba naša dala nam je vile, kakeršne srečujemo vsak dan; toda upajmo — in mi smo o tem uverjeni —, da imajo vile našega časa vse lepe lastnosti nekdanjih vil, ker ako tega ne bi bilo, ne bi jih smeli imenovati vile, in mi jih zovemo tako po vsej pravici.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Dodatek k Erjavčevemu životopisu. — V 1. številki 1886 prinesel je »Slovan« životopis in sliko pokojnega Frana Erjavca. Pisatelj životopisa je že takrat izjavil, da je težko pisati životopis Erjavčev, ker niti v Ljubljani ni potrebnih pripomočkov, zato je pozval samega Erjavca, naj ta životopis popravi ali dopolni v našem listu, ker za to mu bode hvaležen ves narod slovenski, posebno pa pisatelj prihodnje slovenske književnosti. Fran Erjavec ni se takrat oglasil na naš poziv, ali da se je mislil oglasiti, to se vidi iz tega, da je pokojnik opomnje o rečenem životopisu napisal na kos papirja; in ta kos papirja našli so pri pokojniku v listnici, katero je še zadnji dan pri sebi nosil. Te opomnje priobčila je goriška »Soča« v svoji 6. številki. Evo jih: »Oče, šestošolec v Karlovcu, domač učitelj Fr. Žuželov, rodolj. pol. in govornika. Svoj. v vojake a pozneje ko se opustil — ne mejač — temveč pri ljub. mestu službo paznika ali priglednika na mest. klanici. O razbojnikih nič resnice umrl za kratko hudo boleznijo, miserere ali ileum. — V Zagrebu 11 let. — Potopisi ne v Glasniku, ampak v Novicah. Pravljica o materi vzeta je iz Kitice Živalstvo 1864 ni prišlo mej knjigami sv. Mohorja. — Naše škodlj. živali l. — Prave sreče dom v Jan. Cvetniku iz »Zamorjeni cvet«, Mravljišče tudi v Cvetniku iz »Mravlja« — »Domače in tuje živali« in »Živali v podobah« je isto — Iz Schödlerja Kemijo in Živalstvo. Dunajski Zvon tudi »Rastlinske svatbe«.

Za Erjavčev spomenik in ustanovo nabral je goriški odbor (izkaz v 7. številki »Soče«) do zdaj 549 gld. in 86½ nov.

Pro domo. — Čestitim čitateljem podali smo lani životopis Bož. Raiča. Ta životopis je spisal pisatelj po podatkih, kakor se je lahko vsakdo uveril, kdor ga je čital. V rečenem životopisu dotaknil se je pisatelj tudi »Maticе Slovenske«, in to jako dostojno, ker mu je bilo le do tega, da pride jasnost v nekatere razmere. Letos pa smo priobčili članek g. Andr. Fekonje: »Stanko Vraz v Jezičniku XXIV.« V tem članku kritikuje pisatelj g. prof. Marna Jezičnik po gaslu: Več oči več vidi. Kakor vidimo, zadeli smo tudi s tem člankom v sršenovo gnezdo. Toda o tem ne bomo govorili več, ker naše trditve še vedno veljajo in ker tisti, katerega se tičejo, sam priznaje: »Človek nikdar rad ne sliši o svojih napakah in nedostatkih.« Kritike gospodje ne marajo; in to ni prav. Kritika mora biti, ker brez nje ni napredka; mi smo vedno prijatelji dostojne kritike; ne napadamo nikoli osebe,

pač pa govorimo samo o stvari, zato i danes ne odgovarjamo na osebne napade in ne bomo odgovarjali nikdar. Ne maramo take polemike, ako nam jo tudi kdo usiljuje. Le nekaj je, česar ne moremo dopustiti. Nikdar nismo grdili Maticе Slovenske; ako smo govorili o njej, nismo govorili zoper njo. To je razloček! Ako pišemo o pisatelju, ki je slučajno odbornik Maticе Slovenske, in ako se o kateri stvari s tem pisateljem ne strinjamo, to s tem ne pišemo zoper Matico, ker ne verujemo, da bi odborniki bili nedotakljive osebe. Tako n. pr. ako smo zoper katerega državljana, to s tem nismo zoper državo. Na tem stališču stojimo vedno in nepremakljivo. Lani smo bili za to, naj Matica Slovenska izda Stritarjeve spise, in tega nam ne morejo mnogi oprostiti! Pravijo, da smo radi tega nasprotniki Maticе naše, ker se ne strinjamo s tistimi, ki so zoper Stritarjeve spise! Ako nas kdo radi tega sovraži in napada, svobodno mu; mi ostanemo zvesti svojim načelom, delovali bomo i nadalje na naznačenem potu v prid narodu in književnosti naši.

Občni zbor Maticе Slovenske utegne biti letos v sredo po veliki noči, t. j. dne 13. aprila t. l. — Letos izstopijo iz odbora gg. † Fran Erjavec, Ivan Hribar, Fran Hubad, A. Kržič, Fr. Levec, A. Marušič, † B. Raič, L. Robič, A. Senekovič in Fr. Wiesthaler.

Deželno gledališče v Ljubljani pogorelo je dne 17. t. m. popolnoma. Tako so Nemci brez gledališča, a tudi Dramatično društvo naše, ki je le nekolikokrat na mesec smelo poslati svoje igralce na prizorišče deželnega gledališča, nima od tega časa odra. Kakor čujemo, mislijo nekateri rodoljubi na to, da je baš zdaj treba podpirati igralce našega Dramatičnega društva, kateri izvrstno napredujejo in so nam zadnji čas priredili mnogo lepih predstav. Nekateri rodoljubi torej mislijo, da je treba postaviti igralcem Dramatičnega društva — areno.

Družba sv. Mohorja. — Prav blizu je čas, ko bodo velečestiti gospodje poverjeniki zapisnike Mohorjevih družnikov za leto 1887. sklenili in družbinemu odboru v Celovcu odposlali. Nabira udov se namreč konča z zadnjim dnevom tekočega meseca. Zategadelj vse čestite stare ude in rodoljube, ki mislijo na novo pristopiti, prijazno opominjamo in nujno prosimo, naj se podvzajajo in letnino svojim poverjenikom oddajo, da bode tem mogoče, svoje upisovalne pole o pravem času skleniti. Po opravljenem redu (točka 2) se oni, ki se ne da upisati do konca februarja, ne more več šteti za uda, ampak dobi za po-

slani denar samo toliko bukev, kakor po bukvarnicah. Zakasnenci redno zapisovanje dokaj zavirajo in mnogo več truda prizadevajo. Tudi more družba marsikaj prihraniti, ako že do srede marca zvē, v kolikih iztishih da se imajo družbine knjige tiskati.

Med letošnjimi knjigami dobē čestiti družniki jako lepo knjigo, spisano po slavnoznanem gosp. katehetu A. Kržiču v Ljubljani, ki ima naslov »Osmero blagrov na svetu« in obsega 12 tiskanih pol. Nadejamo se, da bode to dovršeno delo vsem udom dobro došlo. To knjigo bo družba dala trdo v prt vezati za one ude, ki letnini dodajo 40 kr. veznine.

Dobro znamenje in lep dokaz, kako je družba Slovincem priljubljena, je to, da se je celō v daljnjih krajih, v Ameriki, spominjajo. Nedavno je družbin odbor z veseljem prejel lepo število novih udov, namreč 40 samo iz dveh krajev države Minesota, po č. g. Matiji Bilbanu. Bog daj, da bi se število družnikov pomnožilo tudi letos!

KNJIŽEVNOST

Veliko besedo priredi goriška čitalnica v spomin slovenskega pisatelja Frana Erjavca dne 27. t. m. Na ti besedi bode čitalnični zbor pel kantato, katero je zložil S. Gregorčič in katero je uglasbil A. Foerster v Ljubljani. Gosp. Sim. Gregorčič je tudi za to besedo spisal prolog.

»Kmetijsko berilo« za nadaljevalne tečaje ljudskih šol in gospodarjem v pouk po nalogu vis. c. kr. kmetijskega ministerstva spisal E. Kramer, ravnatelj deželne kmetijske šole v Gorici. Založil in tiskal V. Dolence v Trstu. Cena 50 kr., s poštino 55 kr.

Kak namen ima ta knjiga, zvedamo najbolje iz predgovora pisateljevega, ki pravi: Pred tremi leti naročilo mi je visoko c. kr. ministerstvo kmetijstva, da bi spisal knjižico, katera bi obsegala glavna vodila iz vseh kmetijskih strok, in to s posebnim ozirom na kmetijske razmere na Kranjskem, Primorskem in spodnjem Štajarskem. Po navedenem naročilu morala bi knjiga biti za učitelje pri poučevanju v kmetijstvu na osnovnih šolah kot vodilo ter da bi se na takih nadaljevalnih tečajih, ki se opirajo na večrazredne osnovne šole, mogla rabiti kot učna knjiga berilo; naj bi pa bila tudi praktičnim gospodarjem v pouk. Knjiga bodi pisana popularno, to je ljudstvu razumno, naj ne šteje čez 16. tiskanih pol in poda naj vse kmetijske stroke. Tako je bilo naročeno. — Vsakemu bode jasno, da je zelo težko ustreči vsem tem zahtevam, in vender je g. pisatelj rešil popolnoma svojo nalogo. Vse kmetijske stroke obdelati na 16 tiskanih polah, je gotovo zelo težavno, kajti knjiga ne govori le o rastlinskem življenju, o zemlji, o gnoju, o kme-

tijskem orodju, o setvi, o obdelavanju zemlje, o pridelovanju poljskih rastlin, ampak tudi o pridelovanju zelenjave, o sadjarstvu, o vinogradarstvu in kletarstvu, o gozdarstvu in živinarstvu. Vse te stroke pojašnjuje knjiga v trinajstih poglavjih na 245. straneh.

Če premislimo, koliko se da pisati v tej ali oni stroki, tako na primer v sadjarstvu, govedarstvu, kletarstvu itd., o katerih strokah imajo Nemci že cele kompendije, ki štejejo po tisoč in tisoč strani, preverjeni smo, da je zelo težavno danes podati jedno ali drugo stroko tako na kratko.

Mislimo pa, da je g. E. Kramer to obširno tvarino zelo praktično in prav dobro obdelal. V tej knjigi govori v vsaki stroki le o najglavnejših stvareh; najprvo daje uprašanje, potem pa odgovarja na kratko, umevno in zanimljivo. Vse nepotrebnosti opuša.

Jezik je čist, saj je korekturo preskrbel pokojni Fran Erjavec; pripoznati moramo, da do sedaj nimamo niti jedne strogo kmetijske knjige, katera bi bila pisana v tako čistem jeziku. Omeniti nam je še, da je knjigo natančno pregledal g. Klodič vitez Sabladski, c. kr. deželni šolski nadzornik v Trstu, ki ni le izvrsten pedagog, ampak tudi sam veleposestnik, ki se za napredek kmetijstva zelo zanima.

Slovenske knjige, katera bi obravnavala vse kmetijske stroke na kratko, sedaj nimamo; zadnjo tako knjigo spisal je pokojni župnik Zalokar leta 1854; torej pred 33. leti. Knjiga je tiskana lično in ima 83 lepih podob.

Z dobro vestjo priporočamo torej čestitim bralcem najtopleje to lepo knjigo.

Gosp. Vek. Vakaj izdal je knjigo, v kateri je opisal popotovanje Jugoslovancev v zlato Prago in na Velegrad. Cena 45 kr. s poštino vred; naročnina naj se pošilja pisatelju pri Sv. Ani v Slovenskih Goricah (p. Murek) ali pa tiskarni sv. Cirila v Mariboru. Ker še nismo videli knjige, ne moremo danes o nji kaj več izvesti. Torej več prihodnjic.

Matica Slovenska bode izdala letos tri knjige, in sicer:

1. Letopis, kateremu ostane urednik g. prof. Fran Levec;
 2. Zabavne knjižice II. zvezek. V ta namen pridobila si je Matica iz zapuščine pokojnega Podgoriškega prevod romana Gogoljevega »Mrtve duše« ali »Čičikove doživelosti«;
 3. »Uvod ali priprava v modroslovje.« To knjigo je ponudil dr. Lampe.
- »Ljudmila«. Roman. Nemški napisala * * *. Poslovenil Janko Leban. Trst. Tiskarna V. Dolence. 1887. — Ta roman je začel izhajati kot priloga »Edinosti«.
- »Sodni obrazi.« Sestavil Bogdan Trnovec, c. kr. sodec v Sezani o vahtih 1886. leta, dobivajo se pri »Edinosti« po 25 nov.

Ostali slovanski svet.

Stoletnico smrti slavnega filozofa in matematika, Dubrovčana Rugjera Boškovića, praznovala je dne 14. t. m. Jugoslavenska akademija znanosti in umetnosti svečano sejo. Na ti svečani seji čital je predsednik dr. Fran Rački životopis slavnega Hrvata, rodом iz Dubrovnika, a akademik prof. Marković je našteval njegove zasluge za filozofijo in matematiko. Bošković spada med tiste Dubrovčane, ki so zvršili svoje nauke v Italiji, kjer so se seznanili z italijanskimi učenjaki in kjer so končno i delovali ter si pridobili svetovno ime. Bošković je osnoval zvezdarno v Milanu, kjer je i umrl pred sto leti. Književne razmere so danes v Jugoslovanih takove, da se niti na književnem polju ne smejo gibati po svojih potrebah, zato i Jugoslavenska akademija ni mogla proslaviti stoletnice smrti Boškovićeve tako sijajno, kakor zasluži rečeni učenjak. Šele malo dni pred slavnostjo

pozvala je akademija svoje sestre na slavnost v Zagreb in temu pozivu so se tudi prijazno odzvale. Zvezdarno v Milanu prišel je zastopat profesor cav. Ivan Celori, mažarsko akademijo znani geograf in arheolog Pavel Hunfalvy, a Matica Slovensko je zastopal naš rojak, profesor Matija Valjavec.

Pogled na srbskohrvaško književnost. — Izšla je 66. knjiga »Glasnika srpskog učenog društva.« To je i poslednja knjiga, ker »Srpsko učeno društvo« bode zamenila »Kralj. srp. akademija«. V ti knjigi so naslednje razprave in članki: 1. Spoljšajnji (zunanji) odnošaji Srbije, katere spisuje Jovan Ristić; 2. Psihološke osobine srpskoga naroda od A. Vasiljevića; 3. Nova gradnja za floru kneževine Bugarske od dr. J. Pančića; 4. Genealoška studija istoričara našega Čedomilja Mijatovića o Balšićima; 5. Teorija i

praktika novčanih banaka od dr. Mih. V. Vujića; 6. O uzdužnom profilu suda stalnog hidrauličnog pritiska od Ljubomira Klerića.

»Otadžbina«, mesečni književni časnik, jel bode spet izhajati v Belem Gradu, tako je že davno naznanil urednik in lastnik dr. Vladan Gjorgjević.

Nikola Begović, prof. v Gornjem Karlovcu, priredil je za tisek: »Život i običaji Srba graničara«, in poziva na predplačo.

»Omer Čelebija«, pripovedka iz življenja srbskega naroda. Napisal M. Gj. Milićević. V Belem Gradu v tiskarni napredne stranke 1886. V 12°, str. 266. Cena 150 dinarjev.

»Za moju milu mladež.« S 60 slikami. Izdaje bratce Popovića. Srbska knjiga.

»Zadužbina« Ilije Milosavljevića Kolarca I. V Belem Gradu 1886. V mali 8°, str. 92. Z jeklenorezno podobo Ilije M. Kolarca.

»Pad Bosne« (1463). Napisal za mladino bosensko o. Anton Knežević, Bošnjak iz Varcara, reda sv. o. Frana Asirskega. V Senju 1886. 8°, str. 107. — Cena 40. nov.

»Slika iz seoskoga života.« Piše Janko Veselinović, učitelj. V Šapcu 1886, 8°, str. IV. + 143.

»Rusija«. Napisal D. Mackenzie Wallace M. A. Zvezek 1. — Pančevo 1886. 8°, str. 48. To delo bode izšlo v 15 zvezkih po 3—4 pole, zvezek stoji 1 gld. — Knjiga je pisana v srbsčini.

»Najodabranije narodne pjesme uskočke i hajdučke.« V Novem Sadu 1887. Cena 20 nov.

»Pripovetke jednoga kaprala iz srbsko-bugarskog rata 1885.« Napisal Brislav Gj. Nušić. V Belem Gradu 1886. V srbsčini pisana knjiga.

»Poputnina mladu i neizkusnu kroz društvo i život«, priredio Josip Gall. Ta knjiga nagrajena je od »Matice Hrvatske« iz zaklada Ivana Nep. grofa Draškovića za l. 1885. V Zagrebu 1886, 8°, str. 178. Cena trdo vezani knjigi 70 kr.

»Geschichte Russlands von den ältesten Zeiten bis zum Jahre 1884« von Alfred Ramband, Professor an der Universität in Paris, schriftwechselndes Mitglied der Akademie der Wissenschaften in Petersburg. Von der französischen Akademie preisgekröntes Werk. Autorisierte deutsche Ausgabe von E. Steineck. Mit vielen Karten. Berlin 1886. Verlag von A. Deubner. 8°, str. 842. Cena 5.58 gld.

»Srbobran«, list za politiku, narodnu prosvjeto i privredu, prinesel je v 13. broju jako lep uvoden članek z zaglavjem »Slovenci«. Članek je znamenit v zdanji dobi radi tega, ker poudarja slovenskosrbsko uzajemnost. Z veseljem moremo javiti, da se je dogodil v srbsko-hrvaških razmerah velik preobrat. Našim čitateljem je znano, da je urednik »Zastave«, Jaša Tomić, ki se je baš te dni vrnil iz peštanskega zapora v Novi Sad, baš radi tega bil obsojen, ker je goreče zagovarjal zlogo med Srbi in Hrvati. Srbobran pa, ki izhaja v Zagrebu, ne samo da zagovarja zajednico in skupno delovanje med Srbi in Hrvati, ampak še poudarja, da se Srbi morajo zanimati tudi za nas Slovence; »koji smo jim najbliža braća, po izmješanoj krvi srpskoslovenačkoj, po jeziku i po sudbini (usodi) svojoj.« Pisatelj opisuje nadalje našo teško večstoletno borbo z zapadom, od katerega smo prejeli zapadnjaške kulturne ustanove in smo navzlic vsemu temu ohranili svoj narodni značaj. Srbi so v tem pogledu na boljšem, ker imajo svojo azbuko, svoje narodne osobine in prošlost. Srbe veseli, da se Slovenci tako gorko za-

nimajo za srbske težnje, in zato zahteva pisatelj »Srbobranovega« članka, naj nam to vračajo Srbi z istim zanimanjem. »Mi smo prvi«, završuje Srbobran, »koji želimo uspeha slovenačkoj braći u njihovoj borbi. U njihovoj pobjedi (zmagi) vidjećemo i našu.« Nas ta iskrena izjava »Srbobranova« od vsega srca veseli, ker smo že od nekdaj želeli in spoznali potrebo, da se moramo seznanjati s slovanskimi kulturnimi in književnimi težnjami, kajti baš na tem potu pridemo najhitreje do približevanja. Naše približevanje je delo kulture, in sicer slovanske kulture, katera nas more jedina združiti, saj smo videli, da nas je ravno tuja kultura razdružila. Takisto nas jako veseli, da uspeva sporazumljenje med Srbi in Hrvati v Dalmaciji, in vsi listi bodo si pridobili največjih zaslug, ako bodo o vsaki priliki naglašali uzajemnost in delovali za njo. Nas Slovane, ki nas je nekdaj Bog združil, a sovrag razdružil, mora zopet združiti slovanska uzajemnost in zloga.

Za »Zetski dom« na Cetinju nabranega je do zdaj denarja 17,202 gld. 64 nov.

LISTNICA.

Pesniku Dragotinu! Ne moremo! Kdor čuti »v sebi samo neko tajno moč, katera mu ne da nikoli miru«, ta še ni pesnik. Pesniku je treba več nego samo »tajne« moči.

G. Jos. K. v G. — Vaš rokopis še hranimo. Kritiko o njem pisмено.

G. J. P. v S. — Nič drugega Vam ne moremo svetovati, nego učite se mnogo; v Vaših proizvodih ni dovršenega jezika ni nobene tehnike, in Vi zahtevate, da Vam iz treh pesmic prorokujemo bodočnost? Le učite se, ako Vas veseli, potem se spet oglasite.

C. g. M. Repnik na T.: Hvala na poslanem! Vrnemo o priliki. Gosp. J. Rant v P., A. Žaček v B., M. Vošnjak v C. in g. Žirovnik v G.: Prav radi bi vam ustregli, toda 3., 4., 5., 6., 7., 15., 16. in 24. številke so nam popolnoma pošle.

Gosp. Dropuljić v P.: Eakor dijakom! Č. g. L. Potočnik v K.: Kakor lani! Gosp. J. Nekerman v M. in g. P. Fridav v N.: Da!

Gospodu F. Ž. v G. — Štev. 17. l. 1886 nimamo več zdaj.

Gospodu J. Z. v T. — Vaši želji smo ustregli, kakor vidite.

Prišlo nam je veliko pritožeb radi razpošiljanja »Slovana«; neutegoma smo popravili vsako nedostatnost; največ nismo krivi mi, temveč c. kr. pošta. Upamo, da se v kratkem odpravi vsaka nerednost, ter prosimo, ako kdo lista ni prejel, naj se nam pritoži po najkrajši poti, trudili se bomo ustreči vsaki želji. Kdor se hoče naročiti na »Slovana«, prosimo, naj se naroči, kakor hitro mogoče, sicer so sitnosti s tiskanjem naslovov in z rednim dopošiljanjem; ako kdo č. gospodov, katerim smo poslali prve tri številke, ne misli prejemati našega lista, tega uljudno prosimo, naj zapiše na zavitek »retour« in naj nam vrne številke.

Za Raičev spomenik

je dalje daroval:

P. Bonaventura, kapucin na Reki . . . gld. 2.— nov.

Vsega vkupe . . . gld. 32.90 nov.

»SLOVAN« izhaja 5. in 20. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vse leto 5 gld., za polu leta 2 gld. 50 kr. in za četrt leta 1 gld. 25 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za dijake pa: 3 gld. 00 kr. — Posamične številke se prodajajo po 25 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnistvu, dopisi pa urednistvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopiši ne vračajo.